

Faragó László:

A „füredi platform“

Amikor a balatonfüredi neveléstudományi tábor elsónapi megbeszéléseinek során (október 1-én) a napirendi vitában Ravasz János Kossuth-díjas pedagógus javaslatot tett a résztvevők körének Kiss Árpáddal, Vajda Györggyel, Prohászka Lajossal, Várkonyi Dezsővel és Szemere Samuval való kiegészítésére és javaslatát az értekezlet rövid vita után egyhangúan elfogadta, máris kialakult a füredi platform. A konferencia valamennyi — legalábbis azt hiszem, valamennyi — résztvevője rádöbrent arra a felismerésre, hogy ha tudmánunk területén újabb káderlapokat kezdünk „felfektetni”, ha újból méricskélni kezdjük szabadságunkat, akkor újból, s talán véglegesen elveszíthetjük biztató lehetőségeinket, végzetesen leszűkítjük az igazi magyar neveléstudomány, a valóban magyar művelődéspolitiká, a megújhodott iskolai oktató- és nevelőmunka elének táruló lelkesítő távlatait.

A füredi táborozás legfőbb célja a pedagógiai kutatómunka előttünk álló feladatainak, a neveléstudomány kutatási tervének megvitatása volt, abban az új helyzetben, amelyet a XX. kongresszus, pártunk Központi Vezetőségének júliusi határozata és az értelmiségi határozat nyitott meg. A magyar értelmiség legjobbainak nagyszerű feleszmélése, a Petőfi Kör ébresztő, tette serkentő vitái, elsősorban pedig íróinknak a gondolatszabadság jegyében indított mozgalma a pedagógia kutatóit is magával ragadta. Így táborozásunk izzó, lelkes hangulatával, a nevelés és a neveléstudomány kérdéseinek szenvedélytől fűtött felvetésével és mélyreható elemzésével messze túlnőtt egy speciális szakma belső problémáinak feszegetésén. Tűnött mindezen, mert amit végeztünk, az nem csupán a Füreden megjelent mintegy ötven kutatónak és gyakorló pedagógusnak, hanem a magyar értelmiség legnagyobb létszámú gárdájának, a több mint ötvenezer főt számláló pedagógustábornak az ügye. De tűnött azért is, mert amiről Füreden szó esett, az nemcsak a honi neveléstudományt, hanem a magyar tudományt általában is érinti.

A füredi megbeszélések véglegesen leszámoltak azzal a szégyenletes korszakkal, amelyet a tudományban is az önkény és minden önkény gyűlöletes fattyúhajtása, a dogmatizmus jellemzett. A dogmatizmus, amelynek tézisei (amint azt Mérei Ferenc Kossuth-díjas, a konferencia egyik legtevékenyebb résztvevője kifejtette): ne higgy természetes eszednek, rejtsd el egyéniségedet és titkold el valódi érzelmeidet... Örökre leszámoltunk azzal a korszakkal, amelyet elárasztottak a steril fordítások, amelyben minden kérdésben a skolasztikus autosz epha*) tekintélyérve döntött, s ahol az számított a legokosabb embernek (Zibolen Endre, a Pedagógiai Tudományos Intézet igazgatóhelyettesének szavai-val szólva), aki a legfrissebb dokumentáció boldog birtokosának vallhatta magát. Soha többé nem engedjük visszatérni a rövidzárlatos pedagógia korszakát, amelyben „tudós”-nak számíthatott az, akinek szakmai műveltsége nem terjedt túl a kairovi neveléstani mű és néhány silány brosúra ismeretén, aki Kantot az eredendő bűnről szóló középkori tanítás felújítójaként intézte el és a nyugati pedagógusok egész sorát egy-egy fölényes, lebecsmérő jelzővel vélte helyesen jellemezni. Végleg meg kell szabadulnunk ettől a „stempliző” pedagógiától, amely fel-

* Ő mondta (tehát igaz). A skolasztikában Arisztotelész volt az „Ő”.

mérhetetlen károkat okozott a fiatal nevelők és tudásutánpótlásunk tagjainak képzésében, akiket a személyi kultusz és a tekintélyelv antihumánus korszakában nem tanítottak meg vitatkozni, nem tanítottak meg érvelni és bizonyítani, nem tanítottak meg gondolkozni. Egyszer s mindenkorra át kell törnünk annak a provincializmusnak a határait, amely a nyugati tudományos eredmények és a nyugati tudósok nézeteivel szemben való szabad vita előli szektás elzárkózásban megakadályozta, hogy pedagógiánk az egész világ tudományához hozzákapcsolódhassék, és a szovjet tudomány nagy eredményeinek, Makarenko gazdag életművének dús kiaknázásán kívül átvegye a nyugati országok kommunista és haladó polgári tudósainak számunkra is hasznosítható eredményeit, oktatásügyi intézményeinek, kísérleti iskoláinak korszerű tapasztalatait. De tudományunknak nemcsak térbeli, hanem időbeli határait is ki kell tágítani: nem tűrhetjük tovább (amint erre Nagy Sándor, a PTI igazgatója is rámutatott) azt az ahistorizmust, amely a neveléstudományt a sztálini korszakkal eredezteti, amely a kutatás egyes problémáihoz úgy közeledik, mintha azokat minden történeti előzmény, a megelőző kutatások eredményeinek semmibe vételével kellene megoldani, amely „kiracionalizálta” a középiskolai tanárképzésből a neveléstörténet tanítását, s amely a mi nagy magyar pedagógiai örökségünket, az Apáczaiak, a Nagy Lászlók, Kemény Gáborok stb. életművét még a legutóbbi időkben s még az aspiránsok előtt is eltitkolta...

A füredi megbeszélések során egy új magyar neveléstudomány és egy új magyar művelődéspolitikai programja bontakozott ki. Ennek az új magyar neveléstudománynak — akárcsak íróink új lendületet vett alkotó munkájának — alapjai a teljes szabadság és teljes felelősség. Teljes szabadság a kutatásban, a dogmák ledöntögetésében, az ész jogainak visszaállításában, a félelem nélküli kritikában, a „kényes” kérdések felvetésében és az előítéletek levetkezésében. Teljes felelősség a gyermek, a nép, a boldog jövő, a szocialista építés, végül a kutatás és a kritika etikai követelményei iránt. A ráció szabadsága egy új felvilágosodás-kor hajnalát fakasztja fel; az új felvilágosodást szocialista felvilágosodássá a ráció felelőssége teszi. A szocialista felvilágosodás honi pedagógiájának lesz a feladata, hogy a nevelésből az elmúlt évek során kirekesztett gyermekeket, a tudományból és a kutatómunkából kiszorított lélektant ismét a nevelés és a kutatómunka előterébe állítsa; ennek a pedagógiának lesz a feladata, hogy a neveléstudományt ismét a nevelés hatékony eszközévé, a pedagógusok mindennapi kenyerévé tegye. A sztálini korszak steril pedagógiájával szemben, amely nevelő és nevelt viszonyát egy irreális, nemlétező közegbe ágyazta, amelynek papirostartálmában papirospedagógusok nevelték a papirosgyermekeket (Zibolen E.), a mi pedagógiai szemléletünk alapja (miként a zárónyilatkozat mondja) „jelenünk, valóságunk, harcunk a társadalmi haladásért és ennek a haladásnak szocialista perspektívája. Ez a szemlélet egyszersmind garanciája annak, hogy pedagógiánk, amelyet türelmes és kitartó munkával kell továbbépítenünk, valóban az iskolákhoz, valóban népünk nevelőihez fog szólni.”

Az új magyar művelődéspolitikának — amint azt Mérei Ferenc megfogalmazta — tartalmában és formájában is magyarnak, ám ugyanakkor tartalmában és formájában is szocialistának kell lennie. Hazai talajból fakadt, speciálisan magyar törekvéseinket és intézményeinket, mint például az érettségihez kötött tanítóképzés ügyét vagy a népi kollégiumi mozgalmat nem pusztán aszerint kell megítélnünk, elvetnünk, vagy

„szocialistává fémjeleznünk”, hogy a Szovjetunióban főiskolai jellegű-e a tanítóképzés vagy sem, hogy a Szovjetunióban diákszállók vannak-e vagy nevelő jellegű kollégiumok, hanem aszerint, hogy az említett intézmények milyen nemzeti hagyományokban gyökereznek, s hogy népünk érdekei, a szocializmus magyarországi építésének igényei milyen nevelésügyi intézmények kialakítását követelik.

Ezeknek a gondolatoknak és törekvéseknek a jegyében alakítottuk hat napi szakadatlan vita, megbeszélés, boldog és ujjongó izgalom közepe a füredi platformot, a jövő, a jó szándék, a szocializmus, az alkotó optimizmus platformját. S miközben a füredi varázshegyen az új, szocialista felvilágosodás pedagógiájának távlatait próbáltuk nyitogatni, mindig a magyar nevelőkre, a tanyák, a falvak és a városok tanítóira és tanáira gondoltam. Szerettem volna, ha ők is részesei lehetnek volna annak a lelkes hangulatnak, annak a bizakodó jövőbe tekintésnek, ami hatalmába kerített bennünket az új szellemi korszak hajnalán. Szeretném, ha a sokszor megfélemlített, bizalmatlan, a különféle illetékes és kevésbé illetékes utasítások elől sündisznó-állásba vonuló hatalmas pedagógustábor minden egyes tagja átérezné és átélné a szellem nagyszerű szabadságának és magasztos felelősségének lenyűgöző élményét. Most az a feladatunk, hogy a füredi platform gondolatait és még inkább érzelmi pátoszatát mindenfelé szétvigyük e hazában, hogy felszabadítsuk végre a szabadító magyar tanítót. Mert csak szabad, önállóan gondolkozó és alkotó, korlátaikat és félelmeiket levetkezett nevelők nevelhetnek szabad, önállóan gondolkozó, bátor, alkotó szocialista ifjúságot.

(Irodalmi Újság, 1956. október 13.)